

NIKA

Prof. MgA. Nika Brettschneiderová

* 9. 2. 1951 Ostrava-Zábřeh

+ 30. 6. 2018 Vídeň

Významná herečka, protagonistka experimentálního pohybového herectví, režisérka, divadelní manažerka a vysokoškolská pedagožka. Laureátka Ceny Gratias agit z roku 2008.

Po absolutoriu na JAMU (1973) získala Nika Brettschneiderová první angažmá v Naivním divadle v Liberci ve Studiu Ypsilon (1973/1974). Další zkušeností bylo krátké působení (1974/1975) v brněnském Divadle na provázku a spolupráce s režiséry Evou Tálskou, Zdeňkem Pospíšilem a Peterem Scherhauserem. V listopadu 1974 se Nika provdala za Ludvíka Kavína. Od léta 1975 působila coby herečka na volné noze. Na podzim 1975 spolu se svým mužem a s Margitou a Jiřím Havlíčkovými založili divadelní skupinu Pirám a při Vysokoškolském klubu v Brně uvedli v režii Margity Havlíčkové autorské inscenace (antioperu *Valerie* a hru *Sny Kristýny Bojarové*). Záhy však musela skupina pod politickým nátlakem svoje aktivity ukončit.

Na jaře 1976 přijala Nika Brettschneiderová nabídku poloprofesionálního souboru Hanáckého divadla v Prostějově, kde nastudovala jedinou inscenaci *Sbohem, láska*. V té době podepsala protest proti uvěznění hudebníků skupiny The Plastic People of the Universe, což vedlo k nucenému ukončení angažmá. V sezóně 1976/1977 ji na základě doporučení Evalda Schorma obsadil režisér Jan Kačer do inscenace Shakespearova *Snu svatojánské noci* v Divadle Zdeňka Nejedlého v Ostravě. Odtud však také musela pod tlakem StB odejít. Začátkem roku 1977 podepsali Nika Brettschneiderová a Ludvík Kavín Chartu 77, což i pro Niku znamenalo konec jakékoli možnosti uplatnění v oboru (Ludvík byl persona non grata po celou dobu tzv. československé normalizace). Jakožto chartisté byli donuceni k emigraci do Rakouska, kde dostali politický azyl a posléze i rakouské občanství. V roce 1978 založili nezávislou divadelní skupinu pod názvem Theater Brett. Nejdříve inscenovali hry Jiřího Koláře *Světlo světa* a *Jáma*. Kromě těchto úspěšných aktovek se věnovali vlastní autorské a režijní tvorbě. Vzhledem k jazykové bariéře se zpočátku koncentrovali na nonverbální pohybové divadlo. Nastudovali několik jednoaktových inscenací – *Svěřenec chce být poručíkem* (Peter Handke), *Odcizení* (Karel Gelnar), *Klidně jste mohli zůstat doma* (Petr a Helena Feyfarovi), *Ostrovní story* (Ivan Binar) a *Setkání* (Raymond Cousse). Kromě Rakouska je uváděli v Belgii, Itálii, Francii, Německu, Švýcarsku a Portugalsku. Jejich první inscenaci s větším souborem představoval *Kmen* (Jiří Boreš). Spolu byli autory her *Jeee...u*, *Tristan a Isolda*, *Don Quijote ve Vídni*, *Pan Kafka se vrací* a dalších. V roce 1981 obdržela Nika Brettschneiderová rakouskou hereckou Kainzovu cenu. S divadlem skupina kočovala až do roku 1984, kdy získala stálé působiště ve Vídni v bývalé továrně na nábytek na adrese Münzwardeingasse 2. Po rekonstrukci zde byl zahájen divadelní provoz 24. ledna 1984. Divadlo disponovalo variabilním prostorem, hlediště mělo kapacitu 99 diváků. Scéna se brzy stala neoficiálním centrem české kulturní emigrace.

Theater Brett s oblibou uvádělo hry z oblasti absurdního a surrealistického divadla, důraz kladlo na autory z východní a střední Evropy, mnohé z nich představilo západní veřejnosti vůbec poprvé. Figurovala zde jména českých dramatiků a literátů jako Václav Havel, Milan Uhde, Bohumil Hrabal, Jiří Kolář, Jaroslav Seifert, Pavel Kohout, Karel Hynek Mácha, Ladislav Klíma, Arnošt Goldflam, Jiří Boreš, Miloš Karásek. Z dalších zemí pak například Sławomir Mrożek, Maria Wojtyzsko, Krisztián Grecsó, Miro Gavran, Drago Jančar a jiní. Svě místo měli i rakouští autoři, mezi jinými Ernst Jandl, Friederike Mayröcker, Peter Handke, Felix Mitterer, Arthur Schnitzler, Gabriele Kögl, Herbert Berger, Werner Schwab, Jura Soyfer, Armin Baumgartner, Ingeborg Bachmann, ba i Ferdinand Raimund. Bezprostředně před pádem železné opony spolupracovali s divadlem na inscenacích českých režisérů – Hubert Krejčí (*Tři tváře frašky*) a exilový Jaroslav Gillar (*Zapomenutý vězeň*). Za svoji éru uvedlo Theater Brett na 150 inscenací, z toho více než 30 ve světové premiéře.

Už před rokem 1989 spolupracovali Nika a Ludvík s maďarskými, polskými a jugoslávskými divadelníky. Po listopadu 1989 začali aktivně a soustavně spolupracovat s umělci z bývalého Československa, ale také Ukrajiny atd. K hostování zvali zejména režiséry. Příležitost dostali například Vladimír Kelbl, Jiří Honzírek, Arnošt Goldflam, Ivo Krobot, Zoja Mikotová, Jaroslav Gillar, Petr Štindl, Martin Porubjak, Barbara Novakovič, Milan Vukotić, András Léner a další. S inscenací *Zapomenutý vězeň* se poprvé představili českému publiku v květnu 1990 v Divadle bratří Mrštíků. V květnu a červnu roku 1990 uspořádalo Theater Brett první Festival československých divadel, kterého se zúčastnilo 14 divadelních souborů z Československa. Loutkářský soubor Moravského zemského muzea Muzejní maringotka zde v prosinci hostoval s inscenací marionetářské hry *Don Šajn* a přivezl výstavu tradiční loutkářské kultury. Od roku 1990 učila Nika Brettschneiderová na divadelní fakultě Janáčkovy akademie múzických umění v Brně hereckou a pohybovou výchovu. V roce 1997 se zde habilitovala a stala se vedoucí ateliéru herecké výchovy. Obdržela Zlatou medaili JAMU a v roce 2007 byla prezidentem republiky jmenována profesorkou dramatických umění.

Nika s Ludvíkem mají dva syny – Jakuba (nar. 25. 7. 1975 v Brně) a Lukase (nar. 27. 8. 1988 ve Vídni).

Nika Brettschneiderová zesnula předčasně ve věku 68 let. S jejím odchodem ukončilo definitivně svoji éru také Theater Brett, jemuž věnovala valnou část svého života a tvůrčí energie.

Moravské zemské muzeum se před dvěma roky dohodlo s panem Ludvíkem Kavínem na převzetí obsáhlého archivu divadla do svých sbírek. Důvod je nasnadě, tvorba Theater Brett má význam nejen v kontextu rakouského divadla, ale svým dílem a svými kořeny patří též do historie českého divadla, jelikož vyvěrá z podnětů a ze zkušeností tvůrců s původním československým prostředím. Odvívěla se od impulsů situace a stavu československé společnosti v normalizační době, což se zrcadlí zejména v nesmlouvavé dramaturgii tohoto divadla. Oddělení dějin divadla Moravského zemského muzea se po roce 1989 začalo zabývat výzkumem a dokumentací českého divadla jako multikulturního jevu. Uchování archivu Theater Brett na českém území, respektive ve veřejné sbírce, má tudíž své opodstatnění. Materiál bude v budoucnu sloužit studentům a badatelům k dalšímu studiu a analýze autorské tvorby této bezpochyby vynikající scény.

Podrobné informace v češtině o životní peripetii Niky Brettschneiderové a tvorbě Theater Brett od počátku do sametové revoluce přináší MgA. Andrea Buršová, Ph.D. ve své publikaci *Herečka Nika Brettschneiderová v exilu aneb Portrét divadla THEATER BRETT do pádu „železné opony“* (Janáčkova akademie múzických umění v Brně, 2018). Významné jsou také obsažné vzpomínky Ludvíka Kavína v Divadelních novinách (2019, r. 28, č. 1–13), v útržcích použité i v naší výstavě.

Výstavu **NIKA** připravilo Oddělení dějin divadla Moravského zemského muzea u příležitosti nedožitých sedmdesáti let Niky Brettschneiderové.

Dietrichsteinský palác, Brno, 11. 11. 2021 – 27. 2. 2022

Odborná příprava: Mgr. Hana Ocetková

Spolupráce: Mgr. Ludvík Kavín, Mgr. Veronika Valentová, Ph.D.

Grafické řešení: Václav Houf

Tisk: CAT CUT, s.r.o., Škrobárenská 482, 617 00 Brno

Realizace: Výstavní oddělení MZM

PhDr. Jaroslav Blecha, jblecha@mzm.cz, tel +420 778 770 648